

ראש השנה לאילן

"ארבעה ראשי שנים הם... באחד בשבט
ראש השנה לאילן כדברי בית שמאי, בית
הלל אומרים בחמשה עשר בו".

(משנה ראש השנה א,א)

כל אילנות העולם - ראש השנה שלהם
הוא ט"ו בשבט, שהכול הולך לפי טבעה
של ארץ ישראל, שהיא עיקר העולם.

ט"ו בשבט בהלכה

ערלה:

התורה אסרה עלינו לאכול פירות 'ערלה' - פירות של עץ שלא מלאו לו שלוש שנים לנטיעתו. כשהעץ מגיע לשנה הרביעית, הוא נקרא 'נטע רבעי'. פירות נטע רבעי מותרים באכילה לאחר חילולם. קביעת השנה של הפירות (במניין שנות ערלה) היא ט"ו בשבט. פירות שייחנטו מט"ו בשבט ואילך, לאחר שכבר עברו עליהם ארבע שנים מנטיעתם, יתחייבו בכל דיני תרומות ומעשרות.

תרומות ומעשרות:

ט"ו בשבט הוא ראש השנה לאילנות, לעניין תרומות ומעשרות (בכל שנה אנו מפרישים תרומה גדולה, מעשר ראשון ותרומת מעשר, מלבד זאת בשנים א,ב,ד,ה, לשמיטה אנו מפרישים מעשר שני, ובשנים ג,ו לשמיטה - מעשר עני). כשמפרישים תרומות ומעשרות, אין לערב את הפירות שהתחילו לצמוח בשנה שעברה עם אלו שצמחו השנה. לכן יש לדעת מתי מתחילה השנה החדשה, כדי לעשר בנפרד את פרות כל שנה ושנה. התאריך הקובע מאיזו שנה הפרי, הוא ט"ו בשבט. פירות שחנטו (שהתחילו לצמוח) עד ט"ו בשבט, שייכים לשנת המעשר הקודמת. פירות שחנטו לאחר ט"ו בשבט, שייכים לשנת המעשר הבאה.

*את סדר הפרשת תרומות ומעשרות ודיניה, אפשר ללמוד בתקליטור בהוצאת מכון התורה והארץ (טל' 08-6847325)

נִמְשְׁלוּ יִשְׂרָאֵל לַחֲטָה
"בְּטִגְנוֹ עֲרֹמַת חֹטִים". הַסְּבִירוֹ חֲז"ל:
"וְהָלֹא עֲרֻמוֹת שֶׁל אֲצִטְרֹבְלִין
וְשֶׁל פִּלְפְּלִין יָפוֹת מִהֶן,
וְלָמָּה נִמְשְׁלוּ לַחֲטִין.
אֲלֹא יָכוֹל אָדָם לַחֲיוֹת
בְּלֹא פִלְפְּלִין וּבְלֹא אֲצִטְרֹבְלִין,
וְאִי אֶפְשָׁר לַעֲוֹלָם לַחֲיוֹת בְּלֹא חֹטִים.
וְכֵשֶׁם שֶׁאִי אֶפְשָׁר לַעֲוֹלָם בְּלֹא חֲטִין,
כֵּן אִי אֶפְשָׁר לַעֲוֹלָם בְּלֹא יִשְׂרָאֵל"
(מדרש תהילים ב')

מטע הארץ תחילה

בַּחֲגִיגַת מִטָּעִים בְּהוֹד הַשָּׁרוֹן, נִתְכַּבֵּד הָרֵב
קוֹק בְּנִטְיָעָה הָרֵאשׁוֹנָה. כְּשֶׁקָּם וְהָלַךְ לִנְטֹעַ
הַתְּרֵגֶשׁ מָאֵד, עֵינָיו זָלְגוּ דְמָעוֹת, וּפָנָיו הָיוּ
כְּלִפִּיד-אֵשׁ. כְּשֶׁהִגִּישׁוּ לוֹ אֶת הַמַּעֲדָה, סָרַב
לְקַחְתָּו, הִתְכּוֹפֵף וּטְפַל בְּרִגְבִּי-הָאֲדָמָה בִּידָיו,
כְּשֶׁכָּלוּ נִתּוֹן בְּרַעַדַּת-קֶדֶשׁ.

אֶחָד הַמְּקַרְבִּים הָרָשָׁה לַעֲצֻמוֹ לִשְׁאֹל אֶת
הָרֵב מִדּוֹעַ הוּא מִתְּרֵגֶשׁ כָּל-כָּף, וְהָרֵב הִשִּׁיב
וְאָמַר: "נִטְיַעַת פְּרִי בְּאֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל, אִין זֹו
סִתָּם פֻּעֵלָה חֻקְלָאִית רְגִילָה, זֹוהִי הַתְּדַבָּקוֹת
בְּמִדּוֹתָיו שֶׁל הַקֵּב"ה, שְׂאָף הוּא הַתְּעַסֵּק
בְּמִטַּע הָאֶרֶץ תְּחִלָּה."

(מוֹעֲדֵי הָרֵא"ה)

הַרְוֹאָה שְׁעוּרִים בַּחֲלוּם

סָרוּ עֲוֹנוֹתָיו. שְׁנֵאֲמַר:

"וְסָר עֲוֹנָךְ וְחַטָּאתְךָ תִּכָּפֵּר"

אָמַר רַבִּי זִירָא:

לֹא עָלִיתִי מִבֶּבֶל לְאַרְצָא יִשְׂרָאֵל

עַד שֶׁרָאִיתִי שְׁעוּרִים בַּחֲלוּם"

(ברכות נו, ע"א)

מנהגי היום

1. אין מתענים, אין נופלים אפיים ואין אומרים תחנון בט"ו בשבט. אם חל ט"ו בשבט בשבת, אין אומרים 'אב הרחמים' ו'צדקתך צדק'.
2. יש הנוהגים לאכול בט"ו בשבט משבעת המינים שנשתבחה בהם ארץ ישראל.
3. יש הנוהגים לאכול בט"ו בשבט אתרוג, ובמיוחד אתרוג מארבעת המינים, שברכו עליו בסוכות.
4. יש הנוהגים להתפלל בט"ו בשבט על אתרוג נאה לארבעת המינים בשנה הבאה. גם כשט"ו בשבט חל בשבת יכולים לבקש על כך בתפילת 'אלקי נצור', ואין בזה 'בקשת צרכים' בשבת.
5. יש הנוהגים לאכול מפירות ארץ ישראל, וללמוד בזמן האכילה את ההלכות השייכות למצוות התלויות בארץ; וכשאינן בגמץא מפירות ארץ ישראל, נוהגים לאכול מפירות חוץ לארץ.
6. יש להקפיד כל השנה וקל וחומר בט"ו בשבט, שהפירות הנאכלים הם בלי חשש ערלה, מעושרים כדן, ואין בהם תולעים.

"אמר ר' שמעון בן לקיש,

אמה זו כגפן נמשלה. כיצד?
זמורות שבה (שיש עליהם פרות מעטים)
אלו בעלי בתים (אנשים שיש בהם מצוות).
אשכולות שבה (שיש בהם פרות רבים)
אלו תלמידי חכמים (שיש בהם תורה).
עלים שבה אלו עמי הארץ (אנשים פשוטים ותמימים).
קנוקנות שבה אלו ריקנים שבבשרא
(אנשים שאין בהם לא תורה ולא מעשים טובים)
וכלם כגפן אחת. מה הטעם?
יבקשו האשכולות (תלמידי החכמים)
רחמים על העלים (עמי הארץ),
שאלמלא העלים אין האשכולות מתקיימים."
(חולין צ"ב, ע"ב)

סדר אכילת הפירות

1. מקדימים לאכול כל דבר שברכתו 'המוציא'; לאחר מכן אוכלים דבר שברכתו 'מזונות', ולאחר מכן מברכים על היין.
2. נוהגים ששבעת המינים קודמים לכל פירות העץ האחרים, מלבד הנוהגים כדעת הרמב"ם, שמקדימים את הפירות שחביבים עליו כעת.
3. כל הקודם בפסוק "ארץ חיטה ושעורה וגפן ותאנה ורימון ארץ זית שמן ודבש (תמרים)" קודם לברכה, אך כל הקרוב למילה "ארץ" בפסוק - חשיבות גדולה יותר. על כן הזית והתמר קודמים לגפן לתאנה ולרימון, מכיוון שהזית והתמר נכתבו מיד לאחר המילה "ארץ" השנייה, ואילו הגפן, התאנה והרימון נכתבו בריחוק שתי מילים מהמילה "ארץ" הראשונה. והגפן קודמת לתאנה, התאנה לרימון והזית לתמר.
4. חיטה ושעורה העשויים לתבשיל או לפת קודמים לזית ולתמר, אבל חיטה או שעורה יבשים או שנעשה מהם משקה (שברכתם 'אדמה' או 'שהכל') - פירות המינים האחרים קודמים להם.
5. פירות העץ קודמים לפירות האדמה, ויש אומרים שאם פרי האדמה חביב עליו מאוד, יש לברך עליו קודם לפרי העץ.

**"מִפְּנֵי מָה נִמְשְׁלָה תוֹרָה לְתַאֲנָה?
שָׁרַב הָאֵילָנוֹת, הַזֵּית וְהַגֶּפֶן וְהַתְּמָרָה נִלְקָטִין כְּאַחַד,
וְהַתַּאֲנָה נִלְקָטָה מְעַט מְעַט.
כֹּךְ הַתּוֹרָה, הַיּוֹם לּוֹמֵד מְעַט וּלְמַחֵר הֶרְבֵּה,
לִפְנֵי שְׂאִינָה מִתְלַמֶּדֶת
לֹא בְשָׁנָה וְלֹא בְשָׁתִים".
(במדבר רבה יב)**

זמן אכילת הפירות

1. כשט"ו בשבט חל בשבת, עדיף לאכול פירות ט"ו בשבט בתוך הסעודה (לאחר הקידוש וברכת 'המוציא'), ולא בין הקידוש לסעודה, כדי שלא לבוא לידי ספק בברכה אחרונה. כמו כן אפשר לעשות סעודת פירות לאחר ברכת המזון, אולם יש להשתדל לשהות זמן מה אחר הסעודה, שלא תהא זו אכילה גסה, ושלא לברך ברכה שאינה צריכה.
2. בדיעבד, מי שצריך לאכול פירות ט"ו בשבט אחר הקידוש וקודם הסעודה, ינהג כדלהלן:
 - א. אם אכל פירות שצריך לברך עליהם בתוך הסעודה (כגון: תמרים, תאנים), וידוע לו שלא יאכל פירות אלו בסעודה - לפי פוסקי אשכנז וחלק מן הפוסקים הספרדים חייב לברך ברכה אחרונה קודם נטילת ידיים; ויש מחכמי ספרד שפוטרים מברכה אחרונה, אולם אם הוא מתכוון לאכול מפירות אלו גם בתוך הסעודה, אינו צריך לברך ברכה אחרונה קודם נטילת ידיים.
 - ב. על יין או על פירות המעוררים את התיאבון (חמוצים, זיתים), אין מברכים ברכה אחרונה קודם הסעודה.
 - ג. אם אכלו ירקות שאין מברכים עליהם במהלך הסעודה (כגון: תפוחי אדמה, גזר), יש לברך עליהם ברכה אחרונה קודם הסעודה.

"הַנְּצוּ הָרִמּוֹנִים"
אֱלֹו הַתִּינוּקוֹת שְׂיוֹשְׁבִים
וְעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה
יְיוֹשְׁבִים שׁוֹרוֹת שׁוֹרוֹת
כְּגֶרְעִי רִמּוֹנִים.

(שיר השירים רבא ו' יז)

מפרי הארץ

פַּעַם יָצָא הָרֵב מִרְדְּכִי אֵלָיו זַצ"ל לְסִיּוּר בְּחוּ"ל, וְדָבַר עַל חֲשִׁיבוּתָהּ שֶׁל אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל. בְּמַהֲלֹךְ הַסַּעֲדָה הֵבִיאוּ לָרֵב זִיתִּים יָפִים וְגִדּוּלִים. אָמַר אֶחָד הָאֲנָשִׁים לָרֵב: "כְּבוֹדוֹ יִטַּעַם אֶת הַזִּיתִים הֵלֶל, הֵם גִּדּוּלִים כָּאֵן. גַּם כָּאֵן יֵשׁ פְּרוֹת טוֹבִים, לֹא רַק בְּאֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל".

הַזִּיתִים נִרְאוּ יָפִים בְּמִיחָד. אָבֵל הָרֵב לֹא טָעַם מֵהֶם, וְהִסְבִּיר: אִם מִשְׁתַּמְשִׁים בַּזִּיתִים הֵלֶל כְּדִי לְהַמְעִיט בַּכְּבוֹדָה שֶׁל אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל, לֹא אֵכֵל מֵהֶם.

כְּשֶׁרָאָה הָרֵב שֶׁכֻּלָּם טָעְמוּ מֵהַזִּיתִים וְשִׁבְחוּ אֶת טַעְמָם, לָקַח אֶת הַקּוֹפֶסָה וְרָאָה שֶׁכְּתוּב עָלֶיהָ "מִיָּצֵר בִּקְבוּץ יְבִנָּה". הַבֵּן הָרֵב שְׂאִישׁ מְלַבֵּדוֹ לֹא שָׁם לֵב שֶׁהַזִּיתִים הֵלֶל מִיָּצֵרִים בְּאֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל. אָמַר לָהֶם: "אִם הַזִּיתִים הֵלֶל כָּל כֶּף טַעִימִים, גַּם אֲנִי אֶטַעֵם מֵהֶם".

הָאִישׁ שֶׁדִּבֶּר בְּשִׁבַּח הַזִּיתִים נִרְאָה כְּמוֹנֶצֶחַ. הִנֵּה, גַּם הָרֵב אוֹכֵל מֵהַזִּיתִים שֶׁל חוּ"ל...

טַעַם הָרֵב מִן הַזִּיתִים וְאָמַר: " בְּאַמֶּת הֵם מְשֻׁבָּחִים מְאֹד. לֹא יָכוֹל לִהְיוֹת שְׂזִיתִים כְּאַלֶּה גִדּוּלִים בְּחוּ"ל. בְּטוֹחַ שֶׁהֵם מְאֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל". אָמַר לוֹ הָאִישׁ: "כְּבוֹד הָרֵב, גַּם בְּחוּ"ל גִּדּוּלִים דְּבָרִים טַעִימִים". וְכָל הַצֶּבֶר הִקְשִׁיב לְשִׁיחָה.

בְּקֵשׁ הָרֵב מָמְנוּ שִׁסְתַּכֵּל עַל הַקּוֹפֶסָה וַיִּגִּיד לוֹ הֵיכֵן מִיָּצֵרִים הַזִּיתִים הֵלֶל. הָאִישׁ הִסְתַּכֵּל וְאָמַר: "קְבוּץ יְבִנָּה, אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל". אָמַר לוֹ הָרֵב: "אִם אֲתָה כָּל כֶּף אוֹהֵב זִיתִים טַעִימִים, בּוֹא לְאֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל. הִיא מְגַדֶּלֶת בְּשִׁבִּילָהּ אֶת כָּל הַפְּרוֹת הַטַּעִימִים. מִמֶּשׁ בְּשִׁבִּילָהּ וּלְמַעֲנָהּ. בּוֹא, הָאֶרֶץ מְחַכָּה לָּךְ!"

למה נִמְשְׁלוּ יִשְׂרָאֵל לַזֵּית?

מֵה זֵית אֵין עָלָיו נוֹשְׂרִים,
לֹא בִימֹת הַחֲמָה וְלֹא בִימֹת הַגָּשְׁמִים -

אֶף יִשְׂרָאֵל,
אֵין לָהֶם בְּטִלָּה עוֹלָמִית,
לֹא בְּעוֹלָם הַזֶּה וְלֹא בְּעוֹלָם הַבָּא.
(יִלְקוּט שְׁמַעוֹנִי יִרְמְיָהוּ רִמְזוּ רַפְט).

חתימת הברכה

1. כל האוכל פירות ארץ ישראל משבעת המינים, צריך להזכיר בברכה אחרונה שבחה של ארץ ישראל, וחותר "על פירותיה" (זיתים, רימונים ותמרים, רובם מגידולי הארץ).
2. האוכל מפירות חו"ל, חותר בברכה האחרונה "על הפירות". בכל מקרה שיש ספק אם הפירות מהארץ או מחו"ל, יחתום את הברכה "על הפירות" (צימוקים - חלקם מהארץ וחלקם מחו"ל).
3. אם אכל פירות שבעת המינים גם מהארץ וגם מחו"ל, יחתום "על הפירות".
4. ברכת "מעין שלוש" פוטרת גם את פירות העץ שאינם משבעת המינים.

לָמָּה נִמְשְׁלוּ יִשְׂרָאֵל לַתְּמָר?

מָה תְּמָרָה זֹאת אֵין בָּהּ פִּסְלֵת, אֶלֶּא:

תְּמָרִים לֹאכִילָה, לְוֹלָבִים לְהֵלֵל,

חֲרִיטֹת לְסִיכּוּף... כֹּךְ הֵם יִשְׂרָאֵל -

אֵין בָּהֶם פִּסְלֵת, אֶלֶּא:

מֵהֶם בְּעָלִי מִקְרָא, מֵהֶם בְּעָלִי מִשְׁנָה,

מֵהֶם בְּעָלִי אֶגְדָּה, מֵהֶם בְּעָלִי מִצּוֹת,

מֵהֶם בְּעָלִי צְדָקוֹת.

(מדרש רבה בראשית מ"א)

סיפור

שירת העשבים

הַצַּדִּיק רַבִּי אַרְיֵה לִוִּין מְסַפֵּר: בְּשָׁנַת תַּרְס"ה, זְכִיתִי לַעֲלוֹת עַל אֲדָמַת הַקֹּדֶשׁ בִּיפוֹ, וּפָגַשְׁתִּי לְרֹאשׁוֹנָה אֶת רַבֵּנוּ הַגָּאון הָרַב אַבְרָהָם יִצְחָק קוֹק. הָרַב קִבְּלָנִי בְּסֶבֶר פָּנִים יְפוֹת, וְשׁוֹחַחֲנוּ בַּדְּבָרֵי תוֹרָה. אַחֲרֵי תַּפְּלַת מִנְחָה, יָצָא רַבֵּנוּ, כְּהַרְגֵּלוֹ, לְטִיֵּל בַּשָּׂדֶה, וְאֲנִי הִתְלַוִּיתִי אִתּוֹ. בַּדֶּרֶךְ קִטְפָּתִי אֵיזָה עֵשֶׂב אוֹ פֶּרֶחַ. הִזְדַּעַזְעַ רַבֵּנוּ וְאָמַר לִי בְּנִחָת כִּי הוּא נִזְהָר מְאֹד שֶׁלֹּא לְקַטֹּף בְּלִי תוֹעֵלָת, עֵשֶׂב אוֹ פֶּרֶחַ שֶׁיִּכּוֹל לְגַדּוֹל אוֹ לְצִמּוֹחַ, כִּי אֵין עֵשֶׂב מְלֻמָּטָה שֶׁאֵין לוֹ מִזֶּל מְלֻמְעָלָה הָאוֹמֵר לוֹ "גִּדֹּל".

כָּל צֵיץ עֵשֶׂב אוֹמֵר דְּבַר, כָּל אֶבֶן לוֹחֶשֶׁת אֵיזָה סוּד, כָּל הַבְּרִיאָה אוֹמֶרֶת שִׁירָה...

(מתוך הספר "איש צדיק היה")

חמונת עתיר כתב עת
מדעי-תורני למחקר,
"יעוץ ויישום הלכתי בכל
תחומי החיים".

כשהחיים המודרניים
נפגשים עם התורה, טוב
שיש את מי לשאול...

אמונת עתיר

כתב עת מדעי-תורני

המשלב מחקר ויישום הלכתי.
מאמרים תורניים ומחקריים, ש"ות, פתרונות
הלכתיים ועדכונים מהמכונים המובילים בארץ.

מצטרפים עכשיו בעלות דמי משלוח בלבד
ונשארים מעודכנים...

רפואה,
משפט,
טכנולוגיה,
חקלאות,
וכלכלה

להצטרפות: מכון התורה והארץ,
טלפון: 08-6847325 פקס: 08-6847055
דוא"ל: machon@toraland.org.il
אתר: www.toraland.org.il

נפגשים
עם ההלכה
היהודית...

כפר דרום ת"ז - אשכול